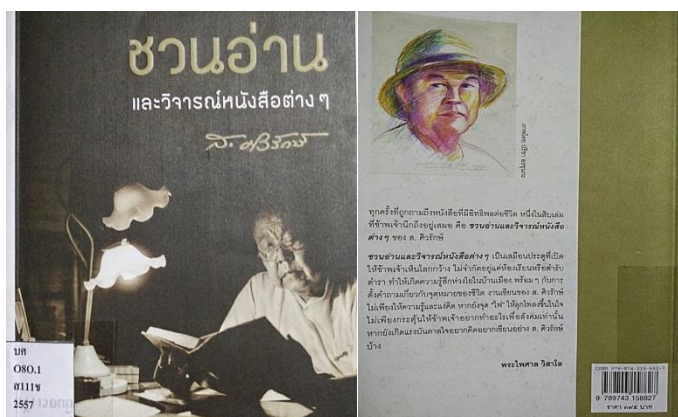

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

วิจารณ์โดย จิราภรณ์ หนูสวัสดิ์*

ส. ศิวรักษ์. (2557). *ชวนอ่านและวิจารณ์หนังสือต่าง ๆ* (พิมพ์ครั้งที่ 2 ฉบับปรับปรุงใหม่). กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์. 520 หน้า. ISBN: 978-974-315-882-7

ภายในหนังสือเล่มนี้ ได้คัดเอาข้อเขียน บทวิจารณ์ต่าง ๆ ของผู้เขียนที่ลงพิมพ์ในที่ต่าง ๆ มารวบรวมไว้ โดยแบ่งเป็นภาค ๆ ตามเนื้อหา มีทั้งหมด 6 ภาค ดังนี้

ภาคที่หนึ่ง “ชวนอ่าน” เป็นการชวนอ่านวรรณคดี 5 เรื่อง ได้แก่ สามก๊ก สังข์ทอง ขุนช้าง-ขุนแผน พระลอและเชคสเปียร์โดยผู้เขียน (ส. ศิวรักษ์) เห็นว่าคนไทยส่วนมากยังอ่านหนังสือกันน้อย แม้แต่หนังสือวรรณคดีของชาติตนเองก็ตามซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเสียดาย ผู้เขียนจึงตั้งใจจะเชิญชวนผู้อ่านให้หันมาสนใจวรรณคดีไทย ด้วยการชักนำโดยพยายามกล่าวแต่สิ่งดีเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งผิดกับการวิจารณ์หนังสือโดยทั่วไปที่พยายามมองหาทั้งแง่ดีและแง่เสีย ถึงแม้จะกล่าวแต่แง่ดี แต่ก็เป็นบทวิจารณ์ที่ต่างไปจากการวิจารณ์วรรณคดีของผู้วิจารณ์ท่านอื่นๆ ดังที่ปราณี เจริญดิษฐ์อาภรณ์ ได้วิจารณ์หนังสือเล่มนี้ไว้ว่า

“ไม่ทำให้เกิดอคติก่อนอ่านหนังสือนั้น ๆ ทั้งไม่ป้อนเนื้อหาจนหมดรส แต่ได้นำวาระและแก่นของหนังสือออกมาเชิญชวนผู้อ่านที่อาจเคยอ่านหนังสือเรื่องนั้นแล้วในสมัยเด็กนักเรียน แต่ละเลยความสำคัญและรสต่าง ๆ อันได้จากหนังสือนั้น ด้วยเหตุผลว่า อ่านไม่จบ หรือความรู้อยู่ไม่แก่กล้าพอก็ตาม ให้หันมาลองอ่านดูอีกครั้ง”

(ปราณี เจริญดิษฐ์อาภรณ์, 2512)

ยกตัวอย่างเรื่อง **สังข์ทอง** พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยนั้นผู้วิจารณ์ได้ให้แง่คิดว่า การที่มีพระอินทร์หรือเทวดาลงมาเกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์นั้น ท่านที่เป็นหัวสมัยอาจรังเกียจ เห็นเป็นเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ เต็มไปด้วยอภินิหาร พระเอกไม่ต้องใช้สติปัญญาความคิดอ่านอันใดนัก ตัดขาดเข้ากับร้ายเวท

เดี๋ยวก็ร้อนอาสน์ขึ้นไปถึงเบื้องบน พระอินทร์ต้องลงมาทำพินาศคิลี พระสังข์ถูกถ่วงน้ำก็ไม่ตาย พญานาคมาช่วย นางยักษ์พันธุรัตเอาไปเลี้ยง เรื่องอย่างนี้ล้วนเป็นไปไม่ได้ในชีวิตจริง ๆ ซึ่งผู้วิจารณ์ชี้แจงว่า วิธีการอย่างนี้วรรณคดีที่สำคัญ ๆ ในโลกมีด้วยกันทั้งนั้น ซึ่งท่านมหากวีโฮเมอร์ใช้อยู่เสมอทั้งในเรื่อง **อีเลียด** และ **โอดิสซีย์** ดังนั้น การศึกษาวรรณคดีโบราณ จะให้ได้รสชาติทางศิลปะเต็มที่ผู้อ่านต้องเปิดใจกว้าง อย่่ามองโดยใช้ความคิดความอ่าน ในปัจจุบันเท่านั้นตัดสิน ต้องพยายามเข้าใจความคิดของคนโบราณด้วยเช่นกัน โดยค้นหาความไพเราะและความสนุกของเนื้อหา ตลอดจนความหมายของสิ่งแปลกประหลาดมหัศจรรย์เหล่านั้นเช่น ถ้ามองในแง่ชีวิตสังคม เราจะเห็นได้ถึงลักษณะเมียน้อยเมียหลวงของสังคมไทยจากการกระทำของนางจันทาท่อนางจันทเทวี และในเรื่องเมียน้อยเมียหลวงนี้เองก็ทำให้เห็นถึงความเชื่อในเรื่องเสน่ห์และอิทธิพลของหมอดู ความหุบขาของเจ้าใหญ่ นายโต การเหยียดหยามผู้ไร้ศาสนา ความเมตตากรุณาของตายายในชนบท และการที่ชาวชนบทกลัวอิทธิพลของข้าราชการ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนยังมีส่วนสำคัญต่อชีวิตประจำวันของคนไทยเรา ผู้เขียนเห็นว่า การศึกษาวรรณคดีน่าจะเน้นในแง่ของชีวิตของตัวละครกันให้มาก เพราะในเรื่องสังข์ทองนั้นตัวละครก็มีชีวิตอย่างไทย ๆ เรายังเอง

ภาคที่สอง **“วิจารณ์เอง”** เป็นการวิจารณ์หนังสือเล่มต่าง ๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ โดย ส. ศิวรักษ์ เป็นผู้วิจารณ์เองมีทั้งหมด 17 เรื่อง ผู้เขียนเขียนได้อย่างสั้น กระชับ ใช้ถ้อยคำสำนวนที่เราผู้อ่านทั่ว ๆ ไป สามารถเข้าใจได้โดยง่าย อีกทั้งยังอ่านสนุก น่าติดตาม และได้ข้อเท็จจริง ซึ่งผู้เขียนวิจารณ์โดยใช้ประสบการณ์ของตนเป็นหลัก เมื่อผู้เขียนเป็นผู้รู้กว้างจึงทำให้ผู้อ่านเห็นภาพตามได้อย่างง่ายดาย นอกจากนี้ยังทำให้ผู้อ่านเห็นแนวทางในการวิจารณ์หนังสือต่าง ๆ ด้วย

ภาคที่สาม **“แปลและเรียบเรียงบทวิจารณ์ของผู้อื่น”** เป็นบทวิจารณ์หนังสือเช่นเดียวกับภาคที่สอง หากเป็นงานที่ ส. ศิวรักษ์แปลและเรียบเรียงจากต้นฉบับของผู้อื่นมีทั้งหมด 28 เรื่องซึ่งส่วนใหญ่เป็นงานวิจารณ์หนังสือภาษาต่างประเทศ ซึ่งมีประโยชน์ต่อผู้อ่านเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะผู้อ่านที่ไม่สนทัดในภาษาอังกฤษ เพราะทำให้ผู้อ่านเห็นถึงแนวคิดและวิธีการวิจารณ์ของนักเขียนหรือนักวิจารณ์ชาวต่างชาติ ผ่านการแปลและเรียบเรียงโดยผู้รู้กว้าง ทำให้การอ่านไม่สะดุดและเข้าใจได้โดยง่าย

ภาคที่สี่ **“อธิบายให้ผู้อื่นวิจารณ์”** มีทั้งหมด 26 เรื่องเป็นแถลงการณ์ของสำนักพิมพ์ ในการพิมพ์หนังสือแต่ละเล่ม ผู้เขียนแถลงถึงจุดประสงค์ในการพิมพ์หนังสือ นั้น ๆ อุปสรรค ความยากลำบาก และวิธีดำเนินงานของสำนักพิมพ์และโรงพิมพ์ว่ามีความแตกต่างกัน โดนที่คนส่วนมากยังนำมาปะปนกัน อ่านแล้วก็ยังเห็นว่าผู้เขียนมีอุตสาหะวิริยะแรงกล้าในการทำงานด้วยอุดมคติ และเพื่อการอ่านการเขียนหนังสือโดยแท้จริง

ภาคที่ห้า **“คำอธิบายในหนังสือแจกตามงานต่าง ๆ”** มีทั้งหมด 14 เรื่อง ส่วนใหญ่เป็นคำอธิบายในหนังสือแจกงานศพ ซึ่งผู้เขียนก็ได้เขียนถึงประวัติและคุณความดีผู้วายชนม์ และเหตุผลที่เลือกพิมพ์เรื่องต่าง ๆ ลงในหนังสือเล่มนั้น ๆ แจกเพื่อเป็นกุศล

ภาคที่หก **“ภาคผนวก”** มีทั้งหมด 2 เรื่อง คือ **“หลักการวิจารณ์หนังสือ โดย ส. ศิวรักษ์”** และ **“วิจารณ์ชวนอ่านและวิจารณ์หนังสือต่าง ๆ โดย ปราณี เจริญดิษฐ์ธำภรณ์”** ซึ่งเหตุแห่งการนำเสนอภาคผนวกนี้เป็นการสรุปที่ทำให้ผู้อ่านหนังสือเล่มนี้ได้ทราบหลักการวิจารณ์หนังสือและแนวคิดในการวิจารณ์หนังสือของ ส. ศิวรักษ์ และเห็นภาพรวมของหนังสือเล่มนี้จากการวิจารณ์ของผู้วิจารณ์ท่านอื่น อันจะทำให้เข้าใจหนังสือเล่มนี้อย่างถ่องแท้มากขึ้น ซึ่งหลักแห่งการตัดสินหรือวิจารณ์หนังสือใช้หลักการเช่นเดียวกันหลักแห่งการวิจารณ์คน วิจารณ์ผลงานการกระทำของมนุษย์และธรรมชาตินั่นเอง ซึ่งคนที่จะวิจารณ์ได้ย่อมต้องมีทัศนะกว้างไกล มีความเห็นแก่ตัวน้อย มีวิชาความรู้มาก มีเหตุผลมาก มีรสนิยมดี ย่อมจะช่วยให้การวิจารณ์นั้นมีน้ำหนัก มีคุณค่ามากขึ้น โดยผู้เขียน

เห็นว่า การวิจารณ์หนังสือควรมีหลักกว้าง ๆ มิใช่ชนิดจับตัววางตายอย่างเลขคณิตหรือวิทยาศาสตร์ การวิจารณ์หนังสือที่ดีก็ควรอ่านงานเขียนที่ดีให้มาก ถ้ายังไม่แก่กล้าพอก็ต้องอาศัยนักวิจารณ์ชั้นดีท่านแนะนำให้เราก่อน และเราก็ควรอ่านหนังสือประเภทที่เราชอบก่อน เท่าที่สติปัญญาความสามารถเราจะอำนวยด้วย นอกจากนี้ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างทฤษฎีแห่งการวิจารณ์หนังสือของ ไอ. เอ. ริชาดส์ ซึ่งเป็นทฤษฎีแห่งการวิจารณ์วรรณคดีไว้ดังนี้

- (1) เข้าใจให้ชัดด้วยภาษาของเราเอง
- (2) ความรู้สึกของเราเป็นอย่างไร
- (3) จินตนาภาพ
- (4) สัมพันธ์กับชีวิตและเรื่องราวเพียงใด
- (5) วลีที่ใช้กันเนื่อง ๆ
- (6) สุนทรภภาพหรือแสดงความอาลัยตามธรรมเนียม
- (7) ใช้ภาษาต้องห้ามหรือเปล่า
- (8) ตามกฎเกณฑ์เพียงไหน
- (9) เทคนิคการใช้ถ้อยคำเป็นอย่างไร
- (10) หลักวิจารณ์ทั่ว ๆ ไปที่มีอยู่ก่อน

ข้าพเจ้าอยู่ในแวดวงบรรณารักษ์ เป็นผู้ที่ชอบการอ่านมาแต่เด็ก แต่ไม่สันตัดในการวิจารณ์หนังสือ ได้แต่อ่านเพียงอย่างเดียว เมื่อได้รับการทาบทามให้เขียนบทวิจารณ์หนังสือให้กับวารสารสารสนเทศหลายครั้งเข้า ก็ยังรู้สึกวาทวิจารณ์ของตนเองที่ผ่านมานั้นดูยังไม่เข้าที่สักเท่าใด จนเมื่อถูกทวงถามถึงบทวิจารณ์หนังสือที่จะลงในวารสารฉบับนี้ขึ้นมา ก็รู้สึกกังวลว่าจะวิจารณ์หนังสือเล่มใดดี จนมาพบกับหนังสือ “ชวนอ่าน และวิจารณ์หนังสือต่าง ๆ” ของ ส. ศิวรักษ์ เข้า จึงคิดว่าท่าจะดีเหมือนกัน ลองอ่านวิธีวิจารณ์หนังสือของนักวิจารณ์ที่เก่ง ๆ ดู เพื่อเป็นแนวทางในการวิจารณ์หนังสือของตนเองต่อไป แม้ว่าหนังสือเล่มนี้จะไม่ค่อยมีข้อเขียนใหม่ ๆ เป็นเพียงการรวบรวมบทวิจารณ์ต่าง ๆ มารวมกันไว้ในเล่มเดียวกัน แต่หนังสือเล่มนี้ก็ดีพอที่จะใช้ฝึกหัดวิจารณ์หนังสือ เพราะมีบทวิจารณ์อยู่มาก ซึ่งน่าจะทำให้นักวิจารณ์รุ่นใหม่ได้เห็นแบบอย่างและวิธีคิดของผู้เก่งกล้าในเชิงวิจารณ์ และอาจสร้างแรงบันดาลใจให้กับนักอ่านอีกหลายคนในการที่จะไปค้นหาหนังสือที่ถูกวิจารณ์อยู่ในหนังสือเล่มนี้มาอ่านหรือถ้าเคยอ่านแล้วอาจอยากอ่านซ้ำอีกครั้ง เพื่อรับรู้รสวรรณกรรมนั้น ๆ ในแง่มุมที่ลึกซึ้งขึ้นหรือในมุมมองใหม่ๆ ดูบ้าง

---

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา